

מותר להוציא הגרעין בידים דחשיב דרך אכילה בכך, שאין מחייבין אותו לתת החתיכה כמו שהיא בפיו ויוציא הגרעינים מפיו שאין זו דרך אכילה, ומכל מקום טוב להוציאם על ידי שינוי קצת לדחותם כלאחר יד. ע"ש. וכן כתב בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק ג אות טז). ומנהגנו בבית מימי אמה"ג זצ"ל לדחות בסכין את הגרעינים כלאחר יד בשולי החתיכה, ולאכול עד שמגיע לשם, והם נופלים מאליהם, כי קשה מאד להתירו הגרעינים בכח ויפלו על השלחן ועל הכתלים, אבל על ידי שדוחה אותם בסכין לשולי החתיכה הם ניתקים ממקום דיבוקם, ובנקל לנערם אח"כ.

ג) שאלה. בענין היין שמענו שיש מינים רבים שאע"פ שיש עליהם חותמת הבד"צ, מ"מ הגאון הראש"ל מופה"ד הרב עובדיה יוסף שליט"א הורה שאין לקדש ולברך עליהם בפה"ג, ויש ששמע וראה שהרב בירך שהכל על היין של בד"צ. שאלתי היא אם אפשר לדעת ומי ומי ההולכים כמרן ואפשר לברך עליהם בפה"ג בלי פקפוק?

תשובה. בש"ע א"ח (סימן רד סעיף ה) כתב מרן: שמרי יין מברך עליהם בפה"ג, נתן בהם מים אם נתן שלש מדות מים ומצא ארבע הוה ליה כיון מזוג ומברך בפה"ג וכו' והיינו ביינות שלהם שהיו חזקים אבל יינות שלנו שאינם חזקים כ"כ אפילו רמא תלתא ואתא ארבעה אינו מברך עליו בורא פרי הגפן. ונראה שמשערים בשיעור שמוזגין יין באותו מקום. והרמ"א הוסיף: ובלבד שלא יהיה היין אחד מששה במים כי אז ודאי בטל. ע"כ. וכתב הרב כף החיים שם (אות לא) דהרמ"א לא סבירא ליה כמרן שמשערין לפי מה שנוהגים למזוג, אלא ס"ל דכל שעדיין נרגש טעם היין היטב מברכין עליו בפה"ג אע"פ שנוהגין למוזגו בפחות, אבל לדעת מרן פשיטא שאין מברכין כשהיין הוא רק חלק ששית, שלא מצינו מציגה כזאת גם בימים קדמונים כי אם על חד תלת. ועוד כתב (באות לב) בשם העו"ת דעכשיו שהיינות שלנו רפויים מאד אם נתערב מעט מים בו אפילו המים שנתערב בו פחות מהיין אין מברכין עליו בפה"ג, ומ"מ למעשה צ"ע, ובשם הרב אשל אברהם כתב דביינות שלנו שאינם חזקים כ"כ כל שיש רוב מים ראוי לברך שהכל, ודייק הכה"ח שאם המים והיין בד בבד יש לברך בפה"ג. ע"ש. ומזה מקור דברי הגרע"י שליט"א דלדידן אין לברך בפה"ג אא"כ היה הרוב או לפחות מחצה על מחצה יין, מה שזה אינו נמצא בכל היינות בארץ רק ביינות „כרמל מזרחי" (שיש בהם 52% ענבים). ולדעת הרמ"א כל שנרגש טעם היין אפשר לברך בפה"ג ובלבד שלא יהיה במים שש פעמים כנגד היין (ולפי זה מספיק ב-15 אחוז יין, שאין ב-85 אחוז הנותרים שש פעמים כנגדם. ולא כהאומרים שצריך לדעת הרמ"א 17 אחוז יין, שחשבו שתות מלגאו ואינו אלא מלבר, עיין במשנה ברורה סימן רע"ב בשער הציון ס"ק

כה, ובערך השלחן יו"ד סימן קלד סק"ח. ומ"מ לפי הנשמע ביינות של בד"צ היו עושים לחומרא 17 אחוז ענבים ו-83 אחוזים מים, וסימניך סבא"ך מהול במים). מיהו מדברי המשנה ברורה (סוף אות לה) נראה דמין לא דיבר רק בשמרי יין, אבל ביין ענבים ממש שמוזגו עם מים מודה לדעת האגור (שהביא הרמ"א) שעד קרוב לששה חלקים שם יין עליו. ע"ש. וכן נראה דעת הגאון ר' משה שתרוג זצ"ל בשו"ת ישיב משה (ח"א סימן רנב) שנשאל ממורנו מוהרמ"ך זצ"ל במזיגת היין אם הרוב מים אם מברך בפה"ג, שמדברי מרן בסימן רד בענין שמרי יין נראה שבזמננו שאין דרך למזוג את היין אי איכא רוב מים אין לברך בפה"ג (א"ה הוא כדברי הכה"ח הנ"ל), אך י"ל דשאני התם דלא הוי יין רק שמרים שאין בהם כח, אך ביין גמור אין לחלק בין זמננו לזמן הגמרא וכו', והשיבו הרב המחבר שאם מוזגים כן ושותים כן יין באותו מקום יש לברך בפה"ג ואם לאו בטלה דעתו ואין לברך בפה"ג, ואין חילוק בין רוב מים או לא. ע"ש.

ומכל מקום לדינא נקטינן כדברי הכה"ח והרב אשל אברהם שאין לברך בפה"ג עד שיהיה הרוב יין וכהוראת הגאון הראש"ל שליט"א (ושמעתי שנשאל על כך הרה"ג ר' דוד יונגרייז זצ"ל רבה של העדה החרדית בירושלם, והשיב שלא התכוין להכשיר היין לברך עליו בפה"ג אלא למקהלות האשכנזים). ומ"מ לפי הנשמע האידנא איכשור דרי, וגם יינות „אליעז" (אשר בהשגחת הרה"ג ר' שמואל וואזנר שליט"א) יש בהם רוב יין ויכולים לברך עליהם בפה"ג לכ"ע.

ומי שנמצא בישיבה שמקדשים על יינות אחרים ולא ישמעו לו לקדש על יין „כרמל מזרחי" או „אליעז", נראה שישמע הקידוש מהם ויצא י"ח, דלא גרע מחמר מדינה שיוצאים בו י"ח קידוש, ואע"פ שהם מברכין עליו בפה"ג והיו צריכים לברך שהכל, הנה ע"פ הוראת רבם עשו כן שפוסקים כהרמ"א, או שסוברים שגם לדעת מרן דוקא בשמרי יין אמרה אבל ביין ממש מודה וכו"ל. וכיון דלדידהו מברכין עליו לכתחילה בפה"ג, לדידן מיהא יוצאים בו ידי חובת קידוש בדיעבד, ואין להתקוטט עבור זה כי גדול השלום, והני מילי בעי למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו. ודברי חכמים בנחת - נשמעים.